

Karel Farský

Sborník věnovaný 90. výročí
modernistického kněze, učitele a patriarchy
Církve československé husitské

Autorský kolektiv:

ThDr. Tomáš Butta, Th.D., Mgr. David Frýdl, ThDr. Jaroslav Hrdlička,
PhDr. et Mgr. Bohdan Kaňák, Ph.D., PaedDr. Zdeněk Kovalčík, PhDr. Jan Krško,
Prof. ThDr. Zdeněk Kučera, Dr.h.c., Mgr. Tomáš Procházka, ThDr. Jan Rokyta,
Mgr. Marcel Sladkowski, Mgr. Hana Tonzarová, Th.D.

Za obsah jednotlivých příspěvků odpovídají autoři.

*Poděkování Archivu a muzeu ČČSH a náboženským obcím ČČSH za poskytnutí materiálů
pro obrazovou přílohu.*

**Karel Farský – Sborník k 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy
Církve československé husitské**

Uspořádali: ThDr. Tomáš Butta, ThDr. Jiří Vaníček

Sazba a obálka: Milan Udržal

Technická spolupráce: Bc. Oldřich Nováček

Korektury: Mgr. Jana Krajčířiková

Tisk: Grafotechna Plus

Počet stran: 176

Vydala Církev československá husitská v edici Blahoslav

Vydání první Praha 2017

Copyright © Církev československá husitská, 2017

ISBN 978-80-7000-133-2

OBSAH

Několik řádků na úvod	4
Život a dílo Karla Farského - <i>Tomáš Butta</i>	5
1. Farského životopis ve světle pramenů	5
2. Nahlédnutí do Farského literárního díla	17
Karel Farský – teolog - <i>Zdeněk Kučera</i>	26
Stvoření, aneb Farského láska k přírodě - <i>Tomáš Procházka</i>	32
ThDr. Karel Farský a státní schválení Církve československé (husitské) - <i>Bohdan Kaňák</i>	40
Farský a husitská tradice - <i>Jan Rokyta</i>	48
Dr. Karel Farský a světová reformace - <i>Jaroslav Hrdlička</i>	58
Farský v procesu formování náboženských obcí - <i>Jan Krško</i>	66
Vztah Karla Farského k Vysokému nad Jizerou ve svědectví Metoděje Cyrila Metelky - <i>David Frýdl</i>	72
Prameny o Karlu Farském v Ústředním archivu a muzeu ČČSH - <i>Marcel Sladkowski</i>	80
Zpěvník Dr. Karla Farského – „Zpěvník písní duchovních doporu- čitelných bratřím a sestrám církve československé“ - <i>Zdeněk Kovalčík</i>	83
Liturgie dr. Karla Farského – duchovní zdroje, historický kontext vzniku a její podoba - <i>Tomáš Butta</i>	116
Přátelství Karla Farského s duchovním tvůrcem Františkem Bílkem - <i>Martin Jindra</i>	129
Dr. Karel Farský a ekumena - <i>Hana Tonzarová</i>	138
 Přílohy	
ThDr. Karel Farský – život v datech	150
Z literárního odkazu	151
Obrazová příloha	153

Několik řádků na úvod

Tato publikace vydaná k 90. výročí smrti dr. Karla Farského je společným dílem autorů z okruhu Církve československé husitské. Teologové a historici, duchovní a pedagogové, náležející k různým generacím, přistupují k jednotlivým tématům ze života a působení Farského z hlediska svého odborného zaměření i osobního zájmu.

V úvodní části můžeme nahlédnout do života a díla Karla Farského a rozpoznávat na základě dobových autentických pramenů více jeho vnitřní život, motivy rozhodování i jeho názory. V následujících příspěvcích autoři postupně představují Farského nejprve jako teologa, pak přibližují tuto osobnost v různých historických skutečnostech a souvislostech, dále se zabývají jeho spiritualitou, zpěvníkem, liturgií a vztahem k umění, respektive k umělci Františku Bílkovi. V závěrečné části je sledován a prezentován Farského přínos pro ekumenu.

Osobnost Karla Farského jako novodobého svědka Ježíše Krista a šířitele jeho evangelia má předně význam pro Církev československou husitskou, neboť byl celým svým životním nasazením spjat s jejím vznikem i prvními roky jejího vývoje a směřování. Při objevování a hlubším poznávání katolického modernismu se však ukazuje tato osobnost v novém světle v širším horizontu křesťanství, české společnosti a evropské kultury.

Děkuji autorům a všem, kteří umožnili vydání této publikace a přispívají tak k poznání ucelenějšího historického obrazu Farského a počátků naší církve, ale i jeho živého hlasu a odkazu víry pro naši současnost.

Tomáš Butta
patriarcha Církve československé husitské

Život a dílo Karla Farského

Tomáš Butta

1. Farského životopis ve světle pramenů

Záměrem této úvodní stati publikace, věnované modernistickému knězi a prvnímu patriarchovi Církve československé husitské ThDr. Karlu Farskému, není podat jeho podrobný životopis,¹ ale úmyslem je sestavení životopisu z vyhledaných úryvků jeho spisů a korespondence, jak Farský sám píše o sobě a o událostech, které prožíval v kontextu tehdejší doby a do kterých svojí aktivitou vstupoval. Nechme tedy promlouvat Farského hlas z pramenů a jeho literárních prací i dalších dobových svědectví. I přes tuto útržkovitost a neúplnost této poskládané mozaiky vsazené do základních životopisných dat můžeme přece jen získat určitý jasnější obraz této osobnosti náboženského reformátora z počátku 20. století.

Dětství a studia

*„Měl jsem život tvrdý nad pomyšlení od svého dětství, co pamatuji.“*² Takto charakterizuje své dětství Karel Farský v dopise Matěji Pavlíkovi - biskupu Gorazdovi v roce 1924. Své dětství prožíval v chudých a náročných životních podmínkách v horské krajině Podkrkonoší. Narodil se 26. července 1880 v malé vesnici ve Škodějově, nacházející se na cestě ze

¹K životní cestě Farského srov. *Sborník Dra. Karla Farského*. Uspořádal F. Pokorný, Praha 1928; KAŇÁK M., *Dr. Karel Farský*. Praha 1951; KADEŘÁVEK V.; TRTÍK Z., *Život a víra ThDr. Karla Farského*. Blahoslav 1982. ŠMÍD M., *Patriarcha Karel Farský. Příspěvek k životopisu prvního patriarchy Církve československé v letech 1924-1927*. TR 2013, č. 1, s. 28-47. V Archivu a muzeu ČČSH v Praze je uložen Farského „Vlastní životopis“. Pochází někdy z poloviny roku 1924. Jedná se o dva volné listy psané vlastní rukou (Č. j. p. 130/1945; Fond K 40 inv. č. 231).

²MAREK P., *Česká reformace 20. století? K zápasu Církve československé (husitské) o vizi českého moderního křesťanství v letech 1920-1924*. Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc 2015, cit. s. 140.

Semil do Vysokého nad Jizerou. Zde jeho rodiče František a Johana měli chalupu a malé rodinné hospodářství. Otec byl rolníkem a jeho matka roz. Bochová byla dcerou rolníka. Syn Karel se narodil v pořadí jako třetí z pěti sourozenců. Pokřtěný byl 27. července 1880. Vyrůstal v prostředí římskokatolické zbožnosti a rodina se s otcem pravidelně modlila růženec až do pozdních večerních hodin. Do školy Karel chodil do nedalekých Roprachtic, kde je kostel nejsvětější Trojice. Jeho strýc Josef Farský (1851-1910), rektor kněžského semináře a pozdější vyšehradský kanovník, mu umožnil studium na Akademickém gymnáziu v Praze, na které složil přijímací zkoušku v roce 1892. Když zemřel jeho otec, musel Karel dočasně studia zanechat a zajišťoval hospodářství, neboť matka se dvěma malými dětmi na to nestačila. Hospodářství se nacházelo nemocí otce v neutěšeném stavu. Na školu v Praze se Karel opět po čase vrátil a směřoval ke studiu teologie a ke kněžskému povolání. Po maturitě v roce 1900 byl přijat do semináře a studoval teologii v letech 1900-1904 na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze.

Kněžské poslání

Po ukončení studia v roce 1904 přijal kněžské svěcení v kapitulním chrámu svatého Petra a Pavla na Vyšehradě, kde také sloužil první mši - přímici.

Stal se kaplanem v Ostrově u Karlových Varů na úpatí Krušných hor a administrátorem fary v Perninku u Jáchymova. Farský žil hlubokým duchovním životem a naplňoval poslání kněze Římskokatolické církve i přes vnitřní rozpor, který později stále silněji prožíval a uvědomoval si ho v tíživých historických událostech první světové války. Pravidelně sloužil mše, modlil se breviář a chodil ke zpovědi. Jeho oddanost kněžské službě dokládají i odpovědi ve vizitačním rozhovoru s arcibiskupem Huynem v roce 1918, který Farský popisuje ve spise nazvaném *Přelom*. Arcibiskup se dotazoval: „*Sloužíte mši každodenně? Ano, odpověděl jsem po pravdě... „Breviář se modlíte?“ Doznal jsem dle pravdy.*“ Farský uvádí v závorce poznámku, že se jej modlil až do léta 1919 zcela pravidelně celých 16 let. „*Při dalším výslechu „chodím-li a jak často ke zpovědi, byl Huyn zase zaražen, když jsem mu odpověděl, že podle svého svědomí. Ale je prý předpis? - „Svatosti nelze přijímat dle předpisu, zněla má odpověď. „A také nejsem za své svědomí před Bohem nikomu zodpovědný,“ dodal jsem. Na opětovný hrubý dotaz uvedl jsem dle pravdy, že chodívám ke*

*zpovědi obyčejně týdně. Byl tím překvapen. Měl namířeno psát jednou za měsíc – dle předpisu.*³

Na teologické fakultě

V letech 1906-1910 působil jako adjunkt na teologické fakultě v Praze. V roce 1909 získal doktorát teologie na základě dizertace z novozákonního oboru a v letech 1909-1910 zastupoval profesora Jana Ladislava Sýkoru (1852-1923) na stolici Nového zákona. O působení Farského na teologické fakultě podává svědectví jeden z jeho žáků - Jan Kúrka, pozdější farář Církve československé (husitské) ve Vysokém nad Jizerou: „*Byl mým učitelem. Evangelium nám přednášel za onemocnělého profesora Sýkoru. Zvláštní! Právě z toho ročníku „Strahováků“, který poslouchal přednášky dr. Farského, celá polovice nás později přestoupila k československé církvi...*“⁴

Učitelem náboženství

Po ukončení působení na teologické fakultě se stal Karel Farský v letech 1910-1914 profesorem náboženství na I. a později II. reálné škole v Praze - ve Vršovicích a na Vinohradech. V roce 1914 byl přeložen z Prahy do Plzně, kde vyučoval na II. české reálce. Jako učitel náboženství pociťoval Farský rozpor mezi tehdejší oficiální naukou a politickými stanovisky Římskokatolické církve a mezi názory svých žáků, vycházejícími z tehdejšího vědeckého poznání a národního citění. „*Vždyť jsem tolik set a tisíců studentů s tou církví léta smířoval, často s napětím celého rozumu a s krajním sebezapřením vůči poznané pravdě, s kterou bylo těžko nepřijít při tom do rozporu.*“⁵ Farský si kladl otázky pedagogického charakteru a spatřoval, jak je problematické autoritářské vedení výuky náboženství, které v praxi vyvolávalo odpor žáků vůči tomuto předmětu. Farský říká: „*Dobrý učitel a vychovatel dojde uznání svých vychovanců pravidelně – ale rozhodně mnohem spíše, nežli vychovatel špatný, byť byl sebe shovívavější nebo sebe přísnější... Neboť žádné ani sebeneomylnější autoritářství – a to nejméně – nenahradí umění vychovatelského a vzdělání vědeckého...*“⁶ Farský vyučoval předmět

³Přelom, cit. s. 50. 52.

⁴Sborník Dra. Karla Farského, cit. s. 220.

⁵Přelom, cit. s. 18-19.

⁶Přelom, cit. s. 28.

náboženství s velkým osobním zaujetím plynoucím z jeho víry a s citlivým vztahem k žákům. „*Mně je po léta, co působím na školách, stále největším potěšením učit náboženství a k němu vychovávat; mezi náboženským výkladem studentům zapomenu často na nejtrpčí starosti.*“⁷

Angažovanost pro vlast a církevní reformy

Farský jako reformně orientovaný a vlastenecký kněz projevoval jednoznačně kladný vztah ke vzniku samostatného Československého státu 28. října 1918, v jehož čele stanul jako prezident Tomáš G. Masaryk. Římskokatolická církev se musela vyrovnávat se vznikem samostatného Československa, neboť byla ve své hierarchii spjatá s Rakousko-Uherskem a jeho protinárodními postoji. Vysoká hierarchie Římskokatolické církve byla svými postoji během 1. světové války v české společnosti zdiskreditována a ani po vzniku Československé republiky nedošlo k zásadnějšímu názorovému obratu ani k podpoře nové republiky. Pasivně vyčkávala a jen pomalu se přizpůsobovala novým poměrům.⁸ Byli to právě kněží modernisté v českých zemích, kteří se stavěli na rozdíl od prorakousky orientované hierarchie jednoznačně kladně ke vzniku samostatného Československého státu. Jednota katolického duchovenstva sdružující tyto modernisticky orientované kněze přijala politickou svobodu velice kladně. V dokumentu ze shromáždění konaného právě v den 28. října 1918 je uvedeno, že „radostně vítá historický den uznání československé říše a přeje z nadšeného srdce zdar a požehnání Boží“⁹ Farský se o vztahu Římskokatolické církve k Československému státu vyslovuje takto: „*Měla-li se církev u nás po 28. říjnu stát tím, čím být má, šířitelkou idejí Kristových, vychovatelkou a ochránkyní veřejné a soukromé mravnosti, měla se odpolitizovat, a nedovedla-li toho, alespoň se přimknout k zájmům národa a republiky.*“¹⁰ Zabývá se náboženskou situací v české společnosti, historickými i současnými otázkami a přiklání se k nutnosti reformy Římskokatolické církve. „*Během třistaleté protireformace se nejen četné zbytky katolického obyvatelstva udržely neztenceny, nýbrž že převalná většina utrakvistů luterských i bratrských, nemluvě ani o podobojích původního typu, byla pokatoličtěna tak, že dnes*

⁷Český problém církevní, cit. s. 7.

⁸Srov. MAREK P.: *Církevní krize na počátku první Československé republiky 1918-1924*. Brno 2005, s. 44.

⁹FRÝDL D.: *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*. Brno 2001, s. 36.

¹⁰Zpodejha, cit. s. 11.

*o své minulosti už nevědí. Víme, že většina našich předků byla vyznání protestantského, že to byli pravděpodobně i naši vlastní pokrevní předkové, ale seříznout najednou stromu vrch a chtít hnát celou jeho sílu do staré spodní větve, toť svrchované napováženo...*¹¹ Farský neviděl řešení náboženské krize českého národa v příklonu k protestantismu, ale v reformách Římskokatolické církve, která je stále dominujícím vyznáním ve společnosti. „*Nevidím jiného východiska z tohoto problému, nežli zreformovat katolickou církev od základu a v duchu nové doby.*“¹² Stále více v něm však postupně uzrávalo přesvědčení, že v rámci stávající situace v Římskokatolické církvi nebude moci Jednota katolického duchovenstva zásadnější reformy uskutečnit. Proto si kladl otázku, jak postupovat v situaci, kdy církevní reformy není možné prosadit v rámci stávající Římskokatolické církve. „*Hottov rozejít se s církví vládnoucí, stál jsem před ohromnou otázkou: kam nyní a co tam? I cítil jsem, že to není jen otázka moje, že to je spíše otázka celé naší společnosti, celého národa. Proto jsem napjatě sledoval reformní snahy v duchovenstvu římském, obnovu ústřední Jednoty duchovenstva po převratu, vnitřní krize, které prodělávaly ty snahy v samém duchovenstvu, hleděl jsem toužebně vstříc přetvoření církve luterské a kalvínské v jednu evangelickou církev českobratrskou, účastnil jsem se činnosti duchovenstva v stranách politických nově vznikajících, studoval navrhované opravy života církevního, hájil jich zprvu dosti urputně v polemikách novinářských i na schůzích, a vida konečně v roce 1919 jejich neudržitelnost v rámci církve vládnoucí, dospíval jsem pomocí zdravé kritiky ponenáhlu k přesvědčení, že je tu třeba nábožensko-církevní společnosti nové, odpovídající vymoženostem kultury naší doby, ale beroucí zřetel k našemu náboženskému vývoji v minulosti dávné i novější.*“¹³

Farského přelom

Pro rozhodování Farského byl významný rok 1918, kdy jako učitel náboženství v Plzni byl svědkem tragedie v Koterovské ulici. Byl to poslední rok první světové války. Píše o tom ve spise, který nazval Přelom. „*Hladové děti, běžící za autobusem, pustily se posléze, snad při skládání pytlů s krupkami, do milých krup, které se z natrženého pytle sesypaly. Suché*

¹¹Český problém církevní, cit s. 16.

¹²Tamtéž, cit s. 18.

¹³Přelom, cit. s. 62.

*syrové krupky nepatří jistě k dětským pamlskům. A jestli je začaly hltat, byl to zajisté krutý doklad dětského hladu... velitel dal do dětí střílet...a na místě samém, směrem od křižovatky vlevo do ulice Sladkovského a přímo v ulici Koterovské, zůstalo ležet pět střelených „rebelantů“, kteří ohrožovali Rakouskou moc válečnou... V neděli odpoledne byly děti zastřelené pochovány na ústředním hřbitově za krásného počasí červnového. Pohřeb byl konán každý zvlášť. A všechny bez kněze... Byl jsem mezi obecnstvem na všech těch pohřbech...*¹⁴ Farský popisuje podrobně do detailů celou událost a uvádí i jména zastřelených dětí, ale též jména velitele četníků a farářů, kteří nepřišli na pohřeb těchto dětí. Připojuje k tomu vyjádření pocitu lítosti i ironickou poznámku: *„Jen lítost jsem měl, že jsem si nevyžádal oprávnění je pochovat, když farní duchovenstvo bylo tak zaneprázdněno. Ale to jsem nemohl předvídat.“*¹⁵ Tato osobní zkušenost bezcitnosti a lhostejnosti vůči dětským obětem na Farského hluboce zapůsobila.

Práce na Českém misálu a bohoslužby v mateřském jazyce

Jedním z požadavků reformy prosazovaných modernistickými kněžími bylo úsilí o bohoslužbu v mateřském srozumitelném jazyce. Farský o tom hovoří takto: *„Pamatuji si, že to bylo v Plzni ve Františkánské ulici jednou v létě 1919, kdy mě napadlo zpracovat celé obřady česky a tak ponenáhlu začít. Vlastně mě mučila ta myšlenka od Vánoc 1918. Tehdy byl jsem s bratrem na Vyšehradě. Kanovníci slavili obvyklou božíhodovou pontifikálku – v prázdném kostele. Když jsme opouštěli vyšehradské zdi hradební, mlčky, ale shodných myšlenek, prohodil bratr: „Těhle latině byste měli už aspoň o Vánocích udělat konec...“*¹⁶ Farský sloužil mši česky v Roprachticích již o Velikonocích roku 1919, ujal se aktivně práce na překladu Římského misálu do češtiny a přípravy Českého misálu k vydání. *„Po mnohém bloudivění Prahou, pátrání a prošení našel jsem přístřeší u Milosrdných. Tam v chudém neupraveném kumbálku, který sloužil mezi dnem za holírnu, bez kamen, přespával jsem celé tři měsíce, a o večerech při petrolejové lampičce překládal a upravoval jsem první dva sešity Českého misálu.“*¹⁷ V těchto nenápadných podmínkách se tak připravovala historická událost, kdy v ka-

¹⁴Tamtéž, cit. s. 38-40.

¹⁵Tamtéž, cit. s. 40.

¹⁶Tamtéž, cit. s. 68

¹⁷Tamtéž, cit. s. 73.

tolických kostelích na mnoha místech naší vlasti opět po staletích zazněla o Vánocích roku 1919 místo latiny čeština jako bohoslužebný jazyk. Tato událost tak současně o několik desetiletí předešla II. Vatikánský koncil, který umožnil slavení římské mše v národních jazycích.

Farský o celibátu

Dalším z reformních požadavků modernistických kněží bylo dobrovolné celibátu, možnost, aby se duchovní mohli ženit a mohli mít rodinu. To uskutečňovali někteří kněží již cestou činu (via facti) a využívali možnost občanských sňatků. Farský však k tomuto požadavku nepřistupoval jednoznačně kladně. Neviděl v něm to nejpodstatnější, o co v církevní reformě jde. Říká: *„Ujišťuji vás: reformy, tak jak jsou, jsou ideově prázdné a jestli by měly vrcholit ve zdobrovolnění celibátu, stojí celé hnutí reformní i s celibátem nebo jeho zdobrovolnění na pokraji bankrotu.“*¹⁸ V jednom z dopisů Farský píše Matěji Pavlíkovi o svém soukromém životě a o svém vnitřním zápase. *„...Ne, lékárnici namluvenou nemám. Třeba mám i v kruzích lékárnických známosti. A kdybych býval chtěl jít do lékárny, mohl jsem se skutečně do lékárny přiznít, ne za lékárnici, nýbrž budoucí dědičku lékárny. Ale právě proto jsem odjel z Prahy za naší církví, ze známosti té nic není a nevím, zdali kdy bude, když jsem odmítl do dotyčné lékárny jít. Tento boj, s kterým svěřuji se tobě prvnímu a to jenom důvěrně (anebo to řekni, nemám tajemství), ten jsem probíjaval v sobě v nejhorší krizi našeho díla, a je probíjován.“*¹⁹ Reforma církve podle Farského se nenaplnuje jen zdobrovolněním celibátu a českým jazykem užívaným při bohoslužbě místo latiny, ale má být mnohem hlubší a zásadnější, niternější a duchovní. Farský prohlašuje: *„Stojím na stanovisku, že knězova svatba nebo počestění obřadu není ještě obnova náboženská. Ta musí vrátit lidu náboženství, ne nové formule, nýbrž ducha a oheň posvátného nadšení.“*²⁰

Svědectví o vzniku ČČS(H)

Farský zachoval bezprostřední svědectví a záznam událostí, které vedly ke vzniku samostatné Církve československé husitské dne 8. ledna 1920. Ve

¹⁸MAREK, *Česká reformace 20. století?* cit. s. 36.

¹⁹Tamtéž, cit. s. 301.

²⁰*Přelom*, cit. s. 66.

spise Z pode jha to popisuje takto: „*Na schůzi důvěrníků klubu reformního duchovenstva 27. listopadu na Smíchově usneseno pořádat 8. ledna 1920 sjezd klubu s programovým bodem definitivního rozhodnutí o dalším poměru k církvi římské. S programem tím neděláno tajnosti. A když o Vánocích 1919, k nimž vydán Český misál, mnoho a mnoho duchovních slavilo mši po česku, a když zejména i v Praze na Nový rok 1920 počato s českými bohoslužbami v bývalém ruském kostele u sv. Mikuláše za ohromné účasti obecnstva, neutuchající ani na potom o nedělích a svátečních dnech, rozhodl se sjezd reformního duchovenstva, konaný 8. ledna 1920 v Národním domě na Smíchově za předsednictví pisatele těchto řádků jakožto předsedy klubu a za místopředsednictví odb. rady B. Zahradníka Brodského a faráře J. Holby z Letovic na Moravě – po celodenním živém rokování, v němž se uplatňovaly ponejvíce smluvené nebo opatrnické snahy o zachování jednoty s Římem a provádění reforem nezákonnou cestou činu v lůně církve dosavadní, po tajném hlasování, které si vymohl T.²¹, stoupenec strany římskovatikánské a odpůrce reformního hnutí, který se ještě s jinými do schůze neprávem vetřel a mylně se domníval, že protireformisté opatření četnými plnými mocemi, mají většinu – na založení samostatné církve československé. Hlasování, k němuž došlo o půl páté odpoledne, zúčastnilo se – již po odjezdu četných jednotlivců a vyloučení těch, kdo nemohli se vykázat legitimací – 215 členů klubu. Z těch bylo 140 hlasů pro, 66 proti, 11 neplatných. Samostatná církev československá prohlášena v denním tisku a z kazatelny chrámu sv. Mikuláše 11. ledna svoláním zvoleného zatímního přípravného předsednictva.*“²²

V čase vzniku církve píše Farský o sobě a o své osobní situaci a umožňuje též dát nahlédnout i do překotného tempa a svých všestranných aktivit. Farský pracoval v lékárně, kde si vydělával na životní zajištění. V dopise Matěji Pavlíkovi z 31. května 1920 uvádí: „*Studoval jsem trochu přírodu už od let, ale jen diletantsky, i jsem o tom něco napsal a právě dávám do tisku (Stvoření); a když jsem na podzim se dal pohnout k přesídlení do Prahy vzdávaje se existence – neboť jsem dnes vlastně bez místa – hleděl jsem se uchytit také něčeho. Hodlal jsem sedlačit, ale nemám na čem, ač by mně stačilo několik akrů ke zřízení zahrady odborné. Vida však, že jsem odsouzen pro město, a octnuv se náhodou pro nedostatek bytu u Milosrdných, vstoupil jsem tam do praxe farmaceutické a jsem v ní dosud. Není to, jak*

²¹Jde o pražského katolického duchovního Josefa Tylínka (1884-1965).

²²Z pode jha, cit. s. 38-39.

jim radil a snažil se je povzbuzovat v krizových okamžicích. Mluvíme o situacích, kdy se duchovní v návalu práce fyzicky a psychicky hroutili či se vlivem tlaku okolí a z existenčního strachu stáhli do ústraní.²¹⁶ Nejzávažnějším momentem se stal návrat kněze do lůna katolické církve. V červnu 1921 takto nečekaně opustil faru v Chotovinách u Tábora Alois Janeš a odešel do kláštera. Farský celý problém otevřel v tisku a poukazoval na skutečnost, že na Janeše činil nátlak českobudějovický biskup. Snažil se s Janešem navázat osobní kontakt a dosáhnout toho, aby Alois nebyl v klášteře držen proti své vůli. Díky Farského iniciativě nakonec Janeš v duchovenské službě zůstal.²¹⁷

Náboženské obce musely vedle duchovního zajistit i vhodný bohoslužebný prostor. Zpočátku řada obcí řešila problém spoluožíváním katolických kostelů. Farský hájil „historické“ právo ČČS konat v těchto objektech bohoslužby, neboť vznikly z práce poddaného lidu, a tudíž patří celému národu. Současně poukazoval na skutečnost, že některé sporné kostely vybudovali v předbělohorských časech utrakvisté.²¹⁸ Demonstrativně proto na pozvání náboženské obce sloužil v těchto prostorách liturgii. Na druhou stranu nehnal případný konflikt do krajnosti, a pokud se setkal s výrazným odporem katolické strany, vykonal bohoslužby na nejbližším prostranství.²¹⁹ Se jménem Karla Farského proto nejsou bezprostředně spojovány násilné střety příslušníků ČČS s katolíky.²²⁰

Československá církev se tak formovala i prostřednictvím toho, jak se vymezovala vůči dominantní konfesi. Nešlo však jen o majetkové záležitosti a liturgické objekty. Vznikající církev usilovala přetvořit dosavadní duchovně-kulturní krajinu.²²¹ Farský se proto účastnil četných manifesta-

k dějinám Jednoty katolického duchovenstva v letech 1918-1920 na Rakovnicku, Křivoklátsku a Slánsku, Slánské rozhovory 2007, Slaný 2008, s. 44–59.

²¹⁶ÚAM ČČSH Praha, f. Karel Farský, sign. All-14, inv. č. 156; tamtéž, sign. All-36, inv. č. 1468.

²¹⁷Olga ŠTĚPÁNOVÁ, *Z počátků Československé církve. Spory o kostely, kaple a fary ve dvacátých letech*, diplomová práce, Knihovna Historického ústavu Jihočeské univerzity, sig. DP09489, České Budějovice 2003, s. 62–73.

²¹⁸K otázce spoluožívání katolických kostelů ČČS, kde jsou odkazy na další prameny a literaturu: J. KRŠKO, *Stavba*, s. 118–130. Nověji: Pavel MAREK, *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918–1924)*, Brno 2005, s. 258–260; TÝŽ, *K problematice tzv. boje o kostely na počátku první Československé republiky*, Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica. Historica 34, 2008, s. 59–73.

²¹⁹Z místních kronik, s. 254.

²²⁰J. KRŠKO, *Rousínov v obraze náboženských konfliktů po rozpadu habsburské monarchie*, Rakovnický historický sborník 1, 2000, s. 49–66.

²²¹TÝŽ, *Pět životů*, s. 46–51.

ních shromáždění a bohoslužeb na památných místech české reformace. Chtěl, aby se pořádání dotyčné akce každoročně opakovalo a vytvořily se podmínky pro vznik budoucího poutního centra. V tomto směru reagoval velice impulsivně, pokud stoupenci ČČS nepřipravili vzpomínku na kostnického mučedníka. Právě z Husových oslav měla vzniknout síť obecních poutí, které by vytlačily dosavadní katolickou tradici. Neodmítal pozvání ani na slavnostní otevření a odhalení drobných církevních i světských staveb jako kapliček, zvoniček, hřbitovů a památníků, aby zdůraznil jejich ideové sepětí s novou konfesí.²²²

V rámci budování nové duchovní tváře krajiny věnoval Farský zvýšenou pozornost stavbě jednotlivých sborů. V září 1923 se stal předsedou *Ústředního stavebního fondu církevního*, který přezkoumával a schvaloval jednotlivé projekty, kontroloval koupi parcel a objektů určených k adaptaci pro liturgické účely.²²³ Farský se snažil rady starších přesvědčit, aby sbory koncipovaly jako dominantu krajiny s výraznou věží. V tomto duchu intervenoval ve Vysokém nad Jizerou a ve Dvoře Králové. Náboženské obci Lišany doporučil zbudování kostela v blízkosti železniční tratě, kde se v budoucnu měla spojit zástavba tří vesnic.²²⁴ Na druhou stranu nesl nelibě, když rady starších při stavbě sboru přecenily své možnosti a čekaly, že dlužnou částku za ně zaplatí celá církev. V květnu 1926 tato praxe přesáhla únosnou mez a přiměla Karla Farského, aby na schůzi ústřední rady nabídl svou funkci. Ostatní členové Farského demisi samozřejmě nepřijali a slíbili, že vůči nezodpovědným radám starších zaujmou tvrdší postoj.²²⁵

Otázka hmotné gramotnosti rad starších sice komplikovala finanční zajištění církve jako celku, spory kolem teologické orientace však ohrožovaly samotné postavení Karla Farského. Mluvíme v první řadě o tzv. pravoslavné krizi, kdy Farský musel osobně intervenovat v řadě náboženských obcí a na schůzích a valných hromadách řešit osobní ataky. Výsledek pak v mnohém závisel na jeho schopnostech vysvětlit, že modernismus není negací cyrilo-

²²²ÚAM ČČSH Praha, f. Karel Farský, sign. AI-14, inv. č. 156; tamtéž, f. Ústřední rada, sign. AI-1, inv. č. 1/1.

²²³ÚAM ČČSH Praha, f. Ústřední rada, sign. AI-28, inv. č. 4/VIb, Zápis schůzi Ústřední rady ČČS od 4. ledna 1922-20. prosince 1926, s. 21; *Status Ústředního stavebního fondu ČČS*. Český zápas 6, 28. září 1923, č. 39, s. 4.

²²⁴*Z místních kronik*, s. 255; J. KRŠKO, Stavba, s. 103–172.

²²⁵ÚAM ČČSH Praha, f. Ústřední rada, sign. AI-28, inv. č. 4/VIb, Zápis schůzi Ústřední rady ČČS od 4. ledna 1922 do 20. prosince 1926, s. 139 – 140.

metoděské tradice. Vcelku logicky tak Farský při návštěvách věřících v olomoucké diecézi volil odlišnější argumentaci než v jiných částech církve.²²⁶ V řadě případů však útok na Farského nevycházel z věroučných stanovisek. Spor s lounskou radou starších měl politický podtext. Na podzim roku 1923 se tamní předseda rady starších Josef Suchý začal angažovat v socialistické straně. Postoj Suchého vzbudil odpor členů rady starších organizovaných u národních demokratů. Spor se přenesl do celé náboženské obce a postavil proti sobě i zdejší kněze. Zatímco duchovní správce Alois Vosátka podporoval socialistické křídlo, katecheti Antonín Švejnoha a Miloš Vejvoda se přidali na druhou stranu. Podle své politické orientace pak chodili členové ČČS k tomu či onomu duchovnímu na bohoslužby. Zpočátku se většina náboženské obce přidala k Suchému, neboť národní demokraté protěžovali jen stoupence své strany. Předseda rady starších však poté, co z rady starších odstranil politické oponenty, začal autoritativně vystupovat i vůči svým bývalým spojencům. Farský zpočátku vůči Suchému nijak nevystupoval, ačkoliv měl blíže k národním demokratům. Respektoval jak vůli náboženské obce, tak bral ohled i na své spolupracovníky v ústřední radě. Především na socialistické poslance Ferdinanda Praška a Václava Sladkého. Neutrální postoj změnil až v okamžiku, kdy Suchý dosáhl odvolání katechety Švejnohy. Farský nejprve na Suchého apeloval, aby zanechal intrik. Postupně však mírný ton nahradil rezolutním požadavkem na svolání valné hromady a odvolání Suchého. Předseda lounské rady se nicméně nevzdal a naopak se pokusil smést Farského z vedení církve. Při výběrovém řízení na patriarchu v červnu 1924 přesvědčil zdejší příslušníky, aby navrhli na nejvyšší post Františka Kalouse. Louny se tak kromě olomoucké diecéze, kde ještě doznívala pravoslavná krize, staly jedinou náboženskou obcí stojící proti Farskému. Situace se změnila až rezignací Suchého v únoru 1925.²²⁷

Většina kontaktů Farského s náboženskými obcemi samozřejmě probíhala ve více než přátelském duchu a splňovala především pastorační a agitační účel. Farský při svých cestách kombinoval různé způsoby dopravy a chodil i několik desítek kilometrů pěšky v nepříznivých povětrnostních podmínkách. Během jednoho dne tak stihl vykonat bohoslužby a přednáš-

²²⁶ Z místních kronik, s. 252–264; P. MAREK, *Pravoslavní v Československu v letech 1918–1942: příspěvek k dějinám Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku*, Brno 2004.

²²⁷ J. KRŠKO, *Náboženská obec Církve československé v Lounech od svého založení až do postavení sboru v roce 1932*, diplomová práce, Knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem 1997, s. 25–28.

ky i na relativně vzdálených místech. Cesty nerealizoval na základě hlubší koncepce, ale většinou podle momentální situace a požadavků náboženských obcí. Díky tomuto nasazení vytvářel misijní symbol apoštolské práce, který pak napodobovala řada jeho „podřízených“. Na druhou stranu přinášely jeho cesty značné fyzické vypětí a stresy, které spolu s nekvalitní stravou přispěly k onkologickému onemocnění, kterému nakonec podlehl.²²⁸

Prameny a literatura

Jan KRŠKO, Náboženská obec Církve československé v Lounech od svého založení až do postavení sboru v roce 1932, diplomová práce, Knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem 1997, s. 25–28.

Jan KRŠKO, Pět životů Jana Husa na Krakovci, Rakovník 2015.

Jan KRŠKO, Rousínov v obraze náboženských konfliktů po rozpadu habsburské monarchie, Rakovnický historický sborník 1, 2000, s. 49–66.

Jan KRŠKO, Specifika pramenné základny k dějinám Jednoty katolického duchovenstva v letech 1918–1920 na Rakovnicku, Křivoklátsku a Slánsku, Slánské rozhovory 2007, Slaný 2008, s. 44–59.

Jan KRŠKO, Stavba kostela Jana Husa v Lužné v kontextu vývoje zdejší náboženské obce Církve československé, Rakovnický historický sborník 4, 2003, s. 108–114.

Pavel MAREK, Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918–1924), Brno 2005, s. 258–260.

Pavel MAREK, K problematice tzv. boje o kostely na počátku první Československé republiky, Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica. Historica 34, 2008, s. 59–73.

Pavel MAREK, Pravoslavní v Československu v letech 1918–1942: příspě-

²²⁸Z místních kronik, s. 252–264; J. KRŠKO, Stavba, s. 103–172.

vek k dějinám Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku, Brno 2004.

Olga ŠTĚPÁNOVÁ, Z počátků Československé církve. Spory o kostely, kaple a fary ve dvacátých letech, diplomová práce, Knihovna Historického ústavu Jihočeské univerzity, sig. DP09489, České Budějovice 2003, s. 62–73.
Vojtěch URBANČÍK, Náboženská obec Církve československé v Jihlavě ve dvacátých letech našeho století, Vlastivědný sborník Vysočiny, Oddíl věd společenských 10, 1996, s. 105–134.

Z místních kronik, in: Sborník Dra Karla Farského, Praha 1928, s. 252–264.

ÚAM CČSH Praha, f. Ohnisko a Klub reformních kněží, sign. AII-49 a AII 50.

ÚAM CČSH Praha, f. Karel Farský.

ÚAM CČSH Praha, f. Ústřední rada.

Vztah Karla Farského k Vysokému nad Jizerou ve svědectví Metoděje Cyrila Metelky

David Frýdl

V Ústředním archivu CČSH i v archivech mnoha náboženských obcí můžeme najít celou řadu vzpomínek pamětníků, kteří písemně zaznamenali svědectví o svých stycích se zakladatelem církve a jejím prvním biskupem-patriarchou Karlem Farským. Je ke škodě církve, že doposud nebyla tato svědectví systematicky zpracována, ani kriticky zhodnocena. Úryvky z některých často figurují v kronikách náboženských obcí, některé dílčí věci byly publikovány v Českém zápase nebo v Kalendáři Blahoslav, případně v jiných, zpravidla popularizačních nebo misijních tiskovinách církve. Jedním z takových je i strojopis vzpomínek Metoděje Cyrila Metelky (1906-1993)²²⁹, který je součástí neuspořádaného fondu Náboženské obce ve Vysokém nad Jizerou. Části z něho byly již dříve publikovány v týdeníku Český zápas. Vybral jsem jej pro tento Sborník jako barvitou ilustraci toho, jak moc se první patriarcha CČS(H) zapsal svou pastorační činností, ale také mimořádně vřelým a bytostně lidským přístupem, do myslí lidí, kteří s ním přicházeli do kontaktu. Řadu takových cenných svědectví můžeme ostatně nalézt již v prvním Sborníku Karla Farského z roku 1928, editovaném Františkem Pokorným. Jejich autoři většinou nepřístupovali k zpracování svých vzpomínek tak, aby přinesli komplexní pohled na některý z aspektů osobnosti či myšlenkového díla Karla Farského, jejich texty, (někdy se jedná i o narativy zaznamenané druhými osobami), vytvářejí působivou koláž, která vykresluje postavu Karla Farského v působivých a mimořádně svěžích barvách.

²²⁹Více o něm JINDRA M., „Buržoazní pisálek“ Metoděj Cyril Metelka, Podzemní noviny Svobodný národ vydávané pod hlavičkou třetího odboje, in Paměť a dějiny 2016/02, s. 101-114.

ThDr. Karel Farský, který se vracel do svého rodného kraje i po svém vysvěcení na kněze a pak i po dosažení hodnosti doktora bohosloví, snad při každé návštěvě Škodějova býval také hostem Vysokého nad Jizerou. Pro tyto návštěvy měl několik důvodů.

Vysoké nad Jizerou bylo odedávna střediskem a do jisté míry uznávanými Athénami pokrokového života českého západního Podkrkonoší a kromě toho ho sem přitahovaly i vztahy příbuzenské. Strýc Karla Farského, bývalý škodějovský sedlák Boch, ještě za studií bratří Farských koupil na vysockém náměstí grunt a Bílkův hostinec „U města Prahy“, který snad po celé druhé půlstoletí minulého věku byl střediskem venkovských rebelantů z okolí, zejména ze Stanova, Sklenařic, Helkovic, Škodějova, Roprachtic a Jablonce nad Jizerou. Dědičkou tohoto gruntu a hostince se stala jeho dcera Františka, sestřenice Karla Farského, která se provdala za vysockého vrchního poštmistra a pozdějšího dlouholetého starostu města i okresu Karla Schrötera. U Schröterových bývali vítanými častými hosty manželé Růžena Nasková s akademickým malířem Františkem Naskem, její sestra, spisovatelka a novinářka Helena Malířová, básník Otakar Thér, manželé Viktor Dyk se spisovatelkou Zdeňkou roz. Háskovou, prof. Bohumil Kafka s chotí, manželé Loskotovi, Božena Viková-Kunětická, básnířka Růžena Jesenská a jiní. A pro toto vše Vysoké přitahovalo už od studentských let i Karla Farského, který tu nenacházel jen pohostinnou domácnost svých příbuzných, kteří si ho opravdově vážili, ale i mnoho přátel, kteří ho sem lákali svými uměleckými a kulturními zájmy a kteří tu pomáhali dotvářet prostředí upřímného vlastenectví.

Karel Farský býval zde hostem každého léta i za Světové války. My, tehdejší kluci, pokud jsme patřili mezi ministranty, ke kterážto „hodnosti“ si mě za tatínkovy vojenské anabáze v Srbsku a v Albánii jako jediného „venkovana“ povolal tehdejší oblíbený zdejší kaplan P. Josef Voborník, mohli jsme se s ním sejít jak o některých nedělích, tak nezřídka i ve všedních dnech ve vysockém kostele, kam si docházel odsloužit některé ze svých povinných každodenních bohoslužeb. I kaplan Voborník, který na rozhraní let 1917-1918 byl ustanoven farářem ve Vlastibořicích na Českodubsku, hostoval s Karlem Farským u Schröterových. Nás, kluky, zajímal Farský hlavně proto, že do vysockého kostela chodil obyčejně v klerice přepásané červenou šerpou a na hlavě s baretem červené barvy. Teprve po příchodu katechety Jaroslava Šorejse na místo kaplana P. Josefa Voborníka, byli jsme poučeni, že červená šerpa s červeným baretem a také nápadně velký prsten jsou symboly hodnosti doktora bohosloví a že tato hodnost je na universi-

tě na prvním místě mezi udělovanými akademickými tituly. Pan katecheta Šorejs nás také poučoval, že Karel Farský je „panem doktorem mimořádně vzdělaným“ a také profesorem a redaktorem. U nás, v chalupě, býval hostem redaktor Dr. František Loskot, který byl manželem tatínkovy bývalé spolužačky. „Pan redaktor“ byl pro mě tehdy pánem převyšujícím všechny ostatní pány, které jsem do té doby potkával a znal. A tak „pana profesora, doktora a redaktora“ Farského jsem si postavil na nejvyšší stupeň mě už blízkého společenského žebříčku. A protože k nám, svým občasným ministrantům, byl velmi vlídný a pozorný, při styku s námi, jak v sakristii, tak i mimo kostel, projevoval zájem o naše poměry a záliby, získal si brzy naši plnou důvěru a mimořádnou oblibu. Vycítili jsme, že je docela jiný nežli ostatní „páni“, které jsme tu mohli potkávat, ale zejména že je úplně jiný než nevlídný a téměř nepřístupný tehdejší vysocký vikář P. Josef Bém.

Brzy po svém příchodu na vysockou chlapeckou měšťanku zapojoval jsem se do skupiny svých spolužáků z tzv. staroveského návsi. Jedné letní neděle o prázdninách 1918 na naše divadelní představení přišel i náš tehdejší katecheta P. Jaroslav Šorejs. Přivedl s sebou i Karla Farského. Opakovali jsme historickou hru „Břetislav a Jitka“. Tak vzácná návštěva byla pro nás sice vyznamenáním, ale vyvolala i dost rozpaků a hlavně značnou trému. O přestávce místo našich obvyklých „starých“ písniček přišly na pult noty ze Straussových valčíkových skladeb, tuším že „Na krásném modrém Dunaji“. To potom, když mladší sestra Vendy Hladíka, která byla strážkyní naší divadelní pokladny, přišla nám za kulisy udýchaně svěřit ohromné tajemství, že „ten pan doktor, co ho přivedl pan katecheta, dal do pokladny celou dvoukorunu,“ která mezi jinak vybranými „krejcárky“ nebo „pěťáčky“ od dětí nebo „šestáčky“ od dospělých diváků, byla Krakonošovým zázrakem a skoro pohádkovým pokladem. Jak na jevišti, tak i potom o poslední přestávce před jevištěm s housličkami jsme se snažili o co nejlepší výkony. Ale přece jen jsme vzácného hosta neuspokojili. Na přání pana doktora Farského po představení nás svolal katecheta P. Šorejs před jeviště. Vzácný host pochválil, že prý jsme dobře hráli, dobře, že volíme české hry, „ale s hudebními vložkami německých skladatelů bychom snad zde, ve Vysokém, nemuseli ještě začínat. Máme bohatství českých skladeb, lehkých, veselých sbírek českých písní, které by děti z tohoto kraje měly znát a provozovat při všech příležitostech. A kdyby stokrát byly opakovány, jsou vždy líbivé, jen když jsou nacvičeny a přehrávány s opravdovou láskou a s citem, s jakými je naši hudební skladatelé a sběratelé národních a lidových písní ukládali do notových sbírek.“ A tak i tato milá, opravdu povzbudivá a po-

učná pochvala a zájem pána mnohem většího, než v našem tehdejší pojetí dosud byl zdejší vikář Bém, páni soudci od zdejšího soudu, anebo pan okresní starosta Schröter, kteří nikdy o naše představení neprojevili zájem, o dva roky později byly jedním z důvodů, které snad kromě jen asi čtyř děvčat a chlapců nás všechny ostatní z naší početné společnosti divadelníků a muzikantů z Hladíkovy boudy přivedli do nově založené Církve československé – a mladšího Jarého, Theodora, nakonec za učitele náboženství československého v obvodu sousední náboženské obce držkovské.

Jak už pověděno, domácnost vysockého vrchního poštmistra Karla Schrötra po léta byla střediskem veřejného života podstatné části tehdejšího Vysocka nad Jizerou. Zde se také pravidelně scházel i náš oblíbený učitel Josef Zajíček, dlouholetý sbormistr pěveckého odboru „Krakonoš“ a Dámské pěvecké jednoty „Vlastimila“ s jejich častými hosty, bratry doktory Josefem a Karlem Farskými. Oba znal z prvních pěti let svého působení jako podučitel čtyřtřídní obecné školy v Roprachticích, kam byla přiškolena i osada Škodějov. Tehdy musely škodějovské děti v pohodě i nekleči „přes hory i dolů“, cestou necestou, po mezích a pěšinách docházet vždy od 15. září do 31. října a pak od 1. dubna do 15. června do Roprachtic. V zimě od 1. listopadu do 31. března pak pro změnu docházel vždy nejmladší roprachtický „podučitel“ za nimi do Škodějova, kde v 8 dřevěných lavicích se tísnilo i přes 40 dětí v některé najaté světnici k vyučování v 6 i 7 odděleních. A zde – tehdy ve světnici Dufkova statku v zimě 1885/86 sešel se tento vpravdě vlastenecký učitel poprvé s Karlem Farským. Ten přišel prý tehdy do školy se svým starším bratrem Josefem jen tak, ze zvědavosti, anebo aby nemusel zůstat sám v chalupě, když rodiče museli do nepohody ven za prací. Ale o dva roky později byl už Karel žákem Zajíčkovy II. třídy plných 10 měsíců. Tento opravdový starý český kantor vždy s upřímným zájmem sledoval životní osudy svých žáků všech škol, na kterých působil. Nadaným podle krajních možností pomáhal k umožnění studia nebo alespoň k vyučení dobrému, jejich intelektu vhodnému zaměstnání a zůstával trvale jejich otcovským rádcem. Dr. Karla Farského měl v obzvláštní úctě. Byl přesvědčen, že vše, co on podniká, je dobré a prospěšné národu a vlasti i milé Pánu Bohu. Proto záhy po zprávě o založení Církve československé mezi prvními občany z Vysocka s celou svou rodinou ohlásil okresnímu hejtmanství v Jilemnici přestup do jejího svazku.

Před prvním sčítáním obyvatelstva v naší mladé republice průkopníci hnutí za přestup do nové Církve československé začali vyvíjet živou přesvědčovací kampaň v místě i okolí. Po poradě s br. odborným učitelem

Zajíčkem do značné míry se její středisko vytvořilo především u nás v chalupě. Prostřednictvím Schrötrových učitel Zajíček pozval sem na konec ledna 1921 Karla Farského. Snad celé dva dny ze svého drahého času Farský věnoval tomuto přesvědčovacímu turné. Obvykle jediným nebo aspoň hlavním řečníkem byl skoro všude on sám. Byla to vlastně první veřejná shromáždění, na která mě, tehdy patnáctiletého kluka, bral můj tatínek, protože za platný přístup bylo považováno sdělení už čtrnáctiletých občanů okresnímu hejtmanství. Na tato shromáždění jsem mohl už také doprovázet i Karla Farského. Ten zdůrazňoval, že v Církvi československé bude a musí být kladen důraz na laickou aktivitu. Dobré náboženské obce musí se opírat a spoléhat především na sílu opravdovosti víry svých laických pracovníků a jejich obětavost. Příklad jejich rodin bude i základem živých obcí. Náboženský život našich obcí musí mít odezvu v náboženském životě celého národa. Naše náboženské obce se nesmí stát jen nějakými spolky, ale společenstvími jednotlivců a rodin, kde opravdové pojetí víry bude měřeno i způsobem života veřejného i soukromého. Naše bratrství a sesterství nesmí být vyjadřováno jenom oslovením, ale mírou vzájemné lásky, porozumění, pomoci, obětavosti v duchu odkazu našeho Spasitele Pána Ježíše Krista, v duchu Desatera i modlitby Páně „Otče náš“. Byl proto potěšen, když za této první apoštolské návštěvy Vysocka v několika rodinách, kam byl uveden jako do ohnisek základů příští náboženské obce, poznal, že právě v rodinách, které tu jsou v čele přípravných prací, nejde jen o formální zájem a formální pojetí příslušenství k nové církvi, které by nakonec bylo jen příslušenstvím matrikovým, kterému se musíme bránit.

10. dubna 1921 za pěkné sluneční jarní pohody na zaplněném vysockém náměstí dopoledne vykonal Karel Farský dlouho tu očekávané bohoslužby. Jeho promluva, první naše písně a pak po bohoslužbách mnoho zodpověděných dotazů, staly se důstojnou manifestací širokého okolí pro další růst církve. Karel Schröter marně několikrát vyšel na balkón s talířem v ruce, aby upozornil Farského, že už je prostřeno a čas k obědu, aby pak brzy mohl odejít na druhé ohlášené bohoslužby pro obce za Jizerou. Shromáždění se rozcházelo jen velmi nerado a pozvolna. Odpoledne pak Karel Farský vykonal bohoslužby v Jablonci n. Jiz. v sousedství tamního kostela sv. Prokopa. Po návratu z Jablonce ještě v podvečer sešel se u Schrötrových s některými příslušníky, s jejichž výběrem bylo počítáno pro první radu starších vysocké náboženské obce. Jednání u Schrötrových se protáhlo přes půlnoc. V jeho průběhu Farský zařídil zatímni zajištění duchovní péče pro oblast příští vysocké náboženské obce.

V pondělí 11. dubna 1921 už před 5. hodinou ranní jsem ho odtamtud doprovázel do Semil, odkud pak rychlíkem odjížděl do Prahy. Jako žák tehdejšího IV. ročníku měšťanské školy v Semilech docházel jsem tehdy denně ze Tříčce do Semil a jako už „dobrý známý“ nemohl jsem si nechat ujít doprovodit Karla Farského na nádraží Semily Podmoklice.

Jak první bohoslužby ve Vysokém, tak i v Jablonci n. Jiz., byly vzpruhou a urychlily rozhodnutí mnoha dalších rodin vstoupit do svazku Církve československé. Tento přesun byl patrný především ve Vysokém, ale i v Roprachticích, Buřanech, Helkovicích a v Pasekách nad Jizerou.

Karel Farský zajížděl pak ještě do Vysokého vykonat bohoslužby obvykle o letní pouti, většinou na cvičišti městských sadů u hudebního pavilonu a později, zejména za nepříznivého počasí, v sále městské radnice.

Pro stavbu sborové budovy byl získán koupí od manželů Schrötrových vhodný pozemek u nemocnice. K přípravám bylo přikročeno na podzim 1924. Kromě peněžitých darů někteří členové obce se zavázali přispět stavebním dřívím z vlastních lesů, jiní povozy a někteří pracemi na vlastní stavbě. Stavba sboru byla provedena během léta 1925 podle plánů a dokumentace doporučených br. patriarchou Farským. Po úředním zákazu dalšího užívání sálu městské radnice, který z bezpečnostních důvodů musel být uzavřen, náboženská obec ztratila možnost konání bohoslužebných shromáždění v uzavřených a zastřešených objektech, a proto také br. patriarchou zajištěný stavební dozor sledoval naléhavě nutný postup stavebních prací.

Bratr patriarcha, i když těžce zápasil s časem, několikrát zajel do Vysokého a sám sledoval postup stavby. Občas sem za sebe poslal i svého staršího bratra Dr. Josefa Farského. Po dokončení věže zjistil, že je skryta za hlavní nemocniční budovou. Podle jeho názoru náš sbor měl být dominantou Vysokého nad Jizerou. Proto po poradě s radou starších už téměř na sklonku léta byla provedena změna v příslušné části projektu a věž asi o 2 metry zvýšena tak, aby na ní umístěným kalichem převyšovala tehdejší vodárenské větrné kolo nemocnice. Sbor ve Vysokém nad Jizerou byl 22. 11. 1925 br. biskupem Gustavem Adolfem Procházkou slavnostně otevřen a předán svému účelu. Otevření sboru dovršilo pozvolnou konsolidaci náboženské obce. Lid toužící po pravidelné duchovní posile a Slovu Božím od otevření pak skoro každé neděle přes dvě desetiletí pravidelně sbor naplňoval většinou do posledního místečka. Také bohoslužebná shromáždění obce v diaspore v Jablonci nad Jizerou i v administrované obci zlatoolesnické byla až do okupace plně navštěvována našimi věrnými věřícími příslušníky.

Moje osobní styky s br. patriarchou Karlem Farským neomezovaly se ale jen na vysocký sbor a období několikaleté aktivní práce v hnutí mládeže Církve československé. Když jsem po maturitě a krátkém působení na tehdejší odborné hospodářské škole ve Vysokém nad Jizerou odešel do Prahy studovat na Vysokou školu zemědělskou, byl jsem povolán za jednatele Kroužku rodáků a přátel Podkrkonoší, pozdějšího Spolku rodáků a přátel Vysocka nad Jizerou a okolí. Ve výboru byl také bratr JUDr. Josef Farský, tehdy ministerský rada Ministerstva pošt a telegrafů a pozdější vládní rada pražského ředitelství pošt. Bydlel tehdy ve Vyšehradské ulici na Smíchově. Z titulu své funkce býval jsem často zván do jeho domácnosti. Za těchto návštěv a hlavně v průběhu postupující zákeřné nemoci bratra patriarchy byl jsem jím žádán o pravidelné informace o životě a činnosti vysocké náboženské obce, protože jsem skoro týdně dojížděl domů a měl jsem stále čerstvé zprávy, kterými jsem mohl doplňovat obsah poměrně řidších dopisů rodiny Schrötovy. Patriarchův bratr mě obvykle předem „vyzpovídal“ a s ohledem na zdravotní stav Karla Farského mi řekl, co mohu nebo nesmím říci, aby se případně zbytečně nevzrušoval. V té době byly ovšem moje styky s bratrem patriarchou převážně telefonické z bytu manželů Farských na Smíchově. Jeho zhoršující se zdravotní stav si ovšem vynucoval i postupný úměrný útlum těchto rozhovorů, zejména potom, když se jeho zájmy stále více začaly užít převážně na věci duchovní.

Zpráva, která došla ve čtvrtek v den svátku Nanebevstoupení Páně 1927 do Vysokého, vzrušila celou náboženskou obec. Všichni účastníci bohoslužebného shromáždění ve sboru si uvědomili velikost ztráty, kterou 12. června toho roku utrpěla naše církev smrtí svého zakladatele a patriarchy. Ti z nás, kteří znali bratra Karla Farského od dětství a sledovali ho převážně jen jako významnou postavu našeho duchovenského světa, si teprve později a postupně začali uvědomovat, jak všestranný byl jeho zájem i rozsah bohaté životní práce. Pro nás byl dlouho Karel Farský reformátorem, případně představitelem reformního usilování skupiny pokrokového českého duchovenstva o obrodu náboženského života u nás v duchu národních tradic a v pojetí i sociálního poslání křesťanské církve. Pro značnou část věřících byl obnovitelem českých bohoslužeb jako tvůrce Českého misálu a autor první liturgie i zpěvníku Československé církve. Pro mě byl i laskavým překladatelem katolické liturgie, neboť byl první, ba jediný, který nám ve Vysokém, když jsme ministrovali, přeložil a vyložil latinský obsah našich odpovědí, které jsme do té doby odříkávali po nabiflování jen latinsky a nerozuměli jsme jim. Teprve pozdějším zájmem o vlastní život a potřeby círk-

ve, když jsme se někteří začlenili do práce, mohli jsme postřehnout velikost díla, šířku zájmů a tíhu starostí, které musel s pomocí Boží Karel Farský vykonat a překonat, než mohl položit pevné základy nové církve. I rozsah jeho zájmů o náboženskou obec naší církve ve Vysokém nad Jizerou, která byla jen zlomkem celé ČČS, podával svědectví o tom, jak svědomitý to byl duchovní pastýř a odpovědný hospodář. Vlastní hodnocení toho všeho ponechme jiným, povolanějším. My, kteří jsme mohli aspoň pár šťastných chvil svého dětství a mládí prožít v jeho stínu i blízkosti, uchovejme si aspoň ty stále živé vzpomínky na postavu, která už tehdy pro nás převyšovala nesrovnatelně vysoko všechny jiné velké a mocné, které jsme tehdy na svých cestách a v časech snů, nadějí a víry ve vše krásné potkávali a vídali ve svém okolí.

Z textu Metoděje Cyrila Metelky vybral David Frýdl

Přílohy

ThDr. Karel Farský – život v datech

26. července 1880 se narodil ve Škodějově u Vysokého nad Jizerou
a chodil do školy v Roprachticích
1892-1900 studium na Akademickém gymnáziu v Praze
1900-1904 studoval na teologické fakultě Karlo-Ferdinandovy university
v Praze
1904 přijal kněžské svěcení
1904-1906 kaplanem v Ostrově a administrátorem fary v Perninku u Já-
chymova
1906-1909 adjunktem na teologické fakultě v Praze
1909 složil doktorát teologie z novozákonního oboru na základě disertace
(De Divitiatione et magia in Sancta Scriptura – O božském zjevení a zázra-
cích v Písmu)
1909-1910 zastupoval profesora Ladislava Sýkoru na stolici Nového zákona
1910-1914 profesorem náboženství na reálných školách v Praze – Vinohra-
dech a Vršovcích
1914 přeložen do Plzně, kde působil jako profesor náboženství na reálné škole
1918 členem Jednoty katolického duchovenstva
1919 předsedou Klubu reformních kněží
1919 tajemníkem na ministerstvu školství a národní osvěty v církevním
oddělení
1919 o Velikonocích sloužil české bohoslužby v Roprachticích
8. ledna 1920 se účastnil schůze Klubu reformních kněží, kde došlo k roz-
hodnutí založit Církev československou
1923 zvolen biskupem západočeské diecéze ČČS se sídlem v Praze
1924 zvolen patriarchou na shromáždění delegátů náboženských obcí
všech diecézí
1924 29. – 30. srpna předsedou I. sněmu Církve československé
1925 6. ledna byl v chrámu sv. Mikuláše v Praze na Staroměstském náměstí
ordinován biskupem spolu s G. A. Procházkou a F. Stiborem
1925 8. ledna svěcení prvních 18 novokněží Církve československé v chrá-
mu sv. Mikuláše v Praze na Staroměstském náměstí
1925 účast na ekumenické konferenci ve Stockholmu
1925-1926 cesta do Spojených států amerických
12. června 1927 umírá v Praze

Z literárního odkazu

FARSKÝ K., *Český problém církevní*. Praha Antonín Hajn 1919, 35 s.

FARSKÝ K., *Papežství a národ český*. (pod pseudonymem Pavel Nemo) Praha 1919, 199 s.

Český misál. Sešit 1-7. Klub reformního duchovenstva. Praha 1919 – 1920.

FARSKÝ K., *Zápas o svobodu ducha v Církvi československé*. In: Život, roč. III. č. 1. Sbírka krátkých poučných spisů. Plzeň 1920, s. 232-250.

Obřadní příručka pro církev československou. Th.Dr. K. Farský. Nákladem vlastním. Místo neuvedeno. 1920, s. 72.

FARSKÝ K., *Stvoření. Výklad k biblickému líčení vzniku světa v duchu církve československé*. Praha nákl. vl. 1920. 124 s.

FARSKÝ K., *Z pode jha*. Praha vl. n. 1921, 58 s.

FARSKÝ K., *Přelom. Příspěvek k dějinám vzniku církve československé z roku 1918*. Praha vl. n. 1921, 80 s.

Obřadní příručka pro církev československou. Nákladem vlastním Praha 1921, 72 s.

FARSKÝ K.; KALOUS F., *Československý katechismus. Učebnice pro mládež i věřící církve čsl.* 1. vydání Příbram, 1922, 24 s.

Zpěvník písní duchovních doporučitelných bratřím a sestrám církve československé se stručným přídavkem věroučné nauky a modliteb. Upravil: Dr. Karel Farský, nákl. vl. Praha 1922.

Liturgie (mše) pro církev československou. Navrhuje Dr. K. Farský. Nápěvy upravil J. Pícha. Praha 1923.

FARSKÝ K., *Náboženství v národě československém*. (Předneseno v cyklu

přednášek „O náboženství“, pořádaném sdruženými pokrokovými organizacemi a korporacemi. Praha 1924.

FARSKÝ K., *Stát a církev. Poměr státu českého k církvi římské od prvopočátku až do roku 1924*. Praha vl. n. 1924, 372 s.

FARSKÝ K., *Svěcení a zřizování duchovních CČS*. In: *Zpráva o I. řádném sněmu církve československé konaném 29. a 30. srpna 1924 v Praze – Smíchově*. Ústřední rada církve československé v Praze, s. 153-177.

FARSKÝ K., CČS. *Stručné informace o náboženských názorech, úkolech a organizaci církve československé*. Ústřední rada CČS Praha 1925, 64 s.

/Vydání druhé, doplněné některými souvztažnými myšlenkami z náboženské literatury CČS, uspořádal F. Pokorný, Praha 1929/

Biblická čítanka I. Starý zákon (zkrácené vydání pro nižší třídy škol obecných).

Sepsal Karel Farský, ilustroval V. Čutta, nákl. vl., Blahoslav Praha 1925, 159 s.

FARSKÝ K., *Naše postyla. Sbírka prostých výkladů a úvah k evandéliu Ježíšovu*. Řada I. Praha 1925, s. 276.

/Postily. Karel Farský. K vydání připraveno prací kolektivu za vedení Dr. M. Kaňáka, Praha Blahoslav 1952, s.558/

Josef Farský
vyšehradský kanovník

Karel Farský
– student teologie - 1904

Budova ústředí a bohoslovecké koleje v Praze – Dejvicích

Karel Farský v pracovně nad plány nového sboru

Karel Farský na návštěvě u bratra Josefa a jeho manželky Anny

Farský káže pod širým nebem – kresba akad. sochaře Jana Znoje

Bohoslužba na náměstí ve Vysokém nad Jizerou v roce 1921 vedená dr. K. Farským

Sbor dr. K. Farského ve Vysokém nad Jizerou

Karel Farský na dobové fotografii